

kuin historiallisten kuvausten osalta ole-
maton. Metateoria on osa lingvistiikkaa
tutkimuksen luonnollisena itsereflektiona
(kuten Hamunen s. 8 tähdentää), ja ling-
vistiikka on taas parhaimmillaan myös si-
multaania tietoisuutta tutkimuksen lähtö-
kohdista, välineistä ja tietenkin kohteista.

Artikkeleiden tyyppierot korreloivat
osin sen kanssa, miten *Käänteitä ja käsit-
teitä* vaihtelee luettavuudeltaan. Sen artik-
keilla on hyvin erilaisia oletuslukijoita.
Kokoelman konstruktivistit kirjoittavat
kaltaisilleen spesialisteille, ja kirjan ainoa
semioottinen teksti leijuu omassa sfääris-
sään kuten myös fonologinen artikkeli.
Mutta toisaalta kokoelmassa on erittäin
rikassisältöisiä tekstejä, jotka voi huoletta
luovuttaa opiskelijan kuin opiskelijan
luettavaksi tai jopa tentittäväksi. Artik-
keleiden luettavuuserot on ainoa seikka,
josta voisin ikään kuin moittia tätä muu-
ten erinomaisen hyvin toimitettua, tie-
teelliseltä anniltaan runsasta arvosteosta.

MATTI LARJAVAARA
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Kirjoittaja on suomen kielen emeritusprofessori.

Lähteet

ISK = HAKULINEN, AULI - VILKUNA,
MARIA - KORHONEN, RIITTA -
KOIVISTO, VESA - HEINONEN, TARJA
RIITTA - ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen
kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjal-
lisuuden Seura.

ITKONEN, ESA 2005: *Analogy as structure
and process. Approaches in linguistics,
cognitive psychology and philosophy of
science*. Amsterdam: John Benjamins.

ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2001:
*Sarjoja. Nykysuomen paikallissijaiset
olotilanilmaukset kielen analogisuuden
ilmentäjinä*. Helsinki: Suomalaisen Kir-
jallisuuden Seura

PEIRCE, CHARLES SANDERS 1932 [1894]:
What is a sign? – Charles Hartshorne
& Paul Weiss (toim.), *Collected papers
of Charles Sanders Peirce. Volume II*.
s. 297–302. Harvard, MA: Harvard Uni-
versity Press.

VOLOŠINOV, VALENTIN 1990 [1929]: *Kielen
dialogisuus. Marxismi ja kielifilosofia*.
Suomennos, esipuhe ja selitykset Tapani
Laine. Tampere: Vastapaino.

Referoinnin keinoista ja funktioista populaarissa tietokirjallisuudessa

Olga A. Pilkington: *Presented discourse
in popular science. Professional voices in
books for lay audiences*. Studies in Prag-
matics 17. Leiden: Brill 2018. 190 s. ISBN
978-90-04-36596-4.

Tieteen yleistajuistamisen kielelliset kei-
not kiinnostavat paitsi kielen- ja vies-
tinnätutkijoita myös tiedeviestinnän
parissa työskenteleviä tutkijoita ja toi-
mittajia. Olga A. Pilkingtonin teos *Pre-
sented discourse in popular science: pro-*

fessional voices in books for lay audiences
lähestyy yleistajuistamista referoinnin
näkökulmasta. Referoinnin (*presented
discourse*) muotoja ja funktioita tar-
kastellaan englanninkielisissä tiedettä
popularisoivissa tietoteoksissa, etenkin
niiden kerronnallisissa jaksoissa. Refe-
rointina teoksessa tarkastellaan niin pu-
heen, kirjoituksen kuin ajatustenkin esit-
tämistä, ja tavoitteena on osoittaa, että
referoinnilla on merkittävä rooli tieteen
positiivisen julkikuvan luomisessa. Teos

perustuu Pilkingtonin väitöstutkimukseen vuodelta 2016.

Teos on jaettu seitsemään päälukuun. Aihetta historiallisesti ja teoreettisesti taustoittavien lukujen jälkeen tarkastellaan neljän luvun verran erilaisten referointikeinojen esiintymiä sekä niiden retorisia tehtäviä Pilkingtonin aineistona olevissa populaareissa tietokirjoissa. Kukin pääluvun lopussa on luvun keskeisimmät huomiot ja väitteet kertaava yhteenveto. Lisäksi teoksen lopussa on liite, jossa annetaan popularisoijille vinkejä, miten etenkin referointia voi hyödyntää tieteen yleistajuistamisessa. Seuraavaksi esittelen teosta luku luvulta.

Katsaus tieteen popularisoinnin historiaan

Johdantoluvussa Pilkington esittelee tieteen popularisoinnin historiaa. Ammatimaisen tieteenharjoittamisen katsotaan alkaneen 1700-luvun lopulla ja tieteen kielen eriytyneen yleiskielestä 1800-luvun aikana (s. 6–7). Aluksi tieteen popularisoinnilla tarkoitettiin lähinnä valistamista ja tieteen ”kääntämistä” kansantajuiseen muotoon. Maallikkoyleisö nähtiin passiivisena tiedon vastaanottajana, joka pyrki ymmärtämään vaikeaselkoisia tieteellisiä ilmiöitä (s. 10). Sittemmin yleisö on alettu nähdä tasavertaisempana, tieteen saavutuksia ja vaikutuksia arvioivana keskustelukumppanina (s. 12–14) – tiedeviestinnästä on tullut osallistavampaa.¹

Pilkington pitää yleistajuista tiedeviestintää osana tieteellisen viestinnän jatkumoa, ei siitä erillisenä viestintämuotona (s. 5). Populaari tiedeviestintä eri muodoissaan onkin nykyisin osa tutkijan toimenkuvaa ja monelle tutkijalle keino

1. Tiedeviestinnän tutkimuksessa näihin kahteen ajattelutapaan on viitattu nimityksillä *tieteen julkinen ymmärtäminen* (*public understanding of science*) ja *osallistava tiedeviestintä* (*public engagement of science*) (ks. Saikkonen & Väliaverronen 2013: 416; Väliaverronen 2016: 179–180).

tuoda tutkimukseen liittyviä ajatuksiaan julki tiedeyhteisöä laajemmalle yleisölle (s. 3–4). Pilkingtonin mukaan tieteen popularisointia voi pitää eräänlaisena maineenhallintatyönä, jolla pyritään välittämään tiedemaailmasta myönteinen kuva, ja hänen tutkimansa referointi on yksi kielellinen keino tällaisen kuvan luomisessa (s. 14–16).

Referoinnin muodot ja fiktionaalisuus populaareissa tietokirjoissa

Toisen luvun alussa Pilkington esittelee oman analyysinsä pohjana olevat aiemmat referointitutkimukset. Lähtökohtana on Leechin ja Shortin (2007 [1981]) malli, joka erittelee puheen ja ajattelun referoinnin keinoja kaunokirjallisuudessa. Heidän mallissaan referoinnin esitystavat muodostavat jatkumon sen mukaan, missä määrin referoija osoittaa kontrolloivansa referointia. Suurinta kontrolli on silloin, kun kyse on pelkästä toiminnan kuvauksesta (*narrative report*) ilman varsinaista referaattiosaa (esim. *tutkija kertoi näkemyksistään*). Vastakkaista ääripäätä edustaa vapaa suora esitys, jossa sanottua tai ajateltua esitetään referoitavan sellaisenaan (esim. lainausmerkkien avulla) ja jossa toiminnan kuvausta (johtolauseetta) ei ole lainkaan. (Vrt. esim. Kalliokoski 2005: 17–18.) Tämän lisäksi Pilkington esittelee Seminon ja Shortin (2004) korpustutkimusta, jossa aineistona on fiktiivisten tekstien lisäksi ei-fiktiivisiä tekstejä ja jossa myös kirjoituksen esittämisen eri muodot on luokiteltu omaksi referointikategoriakseen. Lisäksi huomioidaan Shortin myöhemmät tutkimukset (2007, 2012), jotka tarkentavat kuvaa eri referointimuotojen funktioista ja luovat pohjaa Pilkingtonin omalle analyysille.

Luvussa 2 esitellään myös fiktionaalisuuden käsite (*fictionality*), joka liittyy läheisesti referointiin tieteen popularisoinnissa (s. 36–37). Pilkington vertailee ensin Fludernikin (1996) kognitiivi-

sen narratologian fiktionaalisuuden määritelmää sekä Skov Nielsenin, Phelanin ja Walshin (2015a, 2015b) ei-fiktiolle soveltamaa määritelmää. Fludernik (1996: 12, 41) tarkoittaa fiktionaalisuudella kuvitteellisten (*imaginary*), etenkin kaunokirjallisuudessa esiintyvien henkilöiden subjektiivisten kokemusten ja tunteiden kuvausta. Kuvitteellisuuden vaatimuksen vuoksi määritelmä ei Pilkingtonin mukaan sellaisenaan sovi tietokirjoissa ilmenevän fiktionaalisuuden tutkimiseen – perustuvathan niiden narratiivit tyypillisesti oikeisiin henkilöihin ja tapahtumiin (s. 37). Skov Nielsen ym. (2015a: 62) puolestaan tarkastelevat fiktionaalisuutta kerrontastrategiana, jota käytetään taajaan myös fiktion ja kaunokirjallisuuden ulkopuolella. Tieteessä tällainen fiktionaalisuus ilmenee esimerkiksi ajatuskokeina ja muina ei-faktuaalisina esitystapoina.

Pilkingtonin oma näkökulma fiktionaalisuuteen asettuu edellisten välimaastoon: hän ottaa tarkasteluun sen, kuinka populaarissa tietokirjallisuudessa kerrotaan menneistä tapahtumista niin, että valotetaan myös osallistujien omia subjektiivisia tunteita ja kokemuksia (s. 42). Kyse on tapahtumien elävöittämisestä toden ja fiktion rajamaastossa ja pyrkimyksestä herättää lukijassa erilaisia tunnetiloja ja auttaa tätä samaistumaan tutkijoiden kokemuksiin (s. 44–45). Pilkingtonin määritelmä fiktionaalisuudesta ja sen keinoista ei kuitenkaan tunnu erityisen uudelta; esimerkiksi referoinnin käyttö tositapahtumien kerronnallistamisessa ja elävöittämisessä on vanhastaan tunnettu strategia vaikkapa journalististen tekstien tutkimuksessa (esim. Kallio-koski 2005: 16; Virtanen 2020: 14).

Populaarien tietokirjojen aineisto ja kvantitatiivisia havaintoja

Kolmannessa luvussa Pilkington esittelee aineistonsa, joka koostuu kymmenestä englanninkielisestä populaarista tieto-

kirjasta ja niistä poimituista yhteensä sadasta tieteellisiin löydöksiin tai keksintöihin liittyvästä narratiivista (*narrative of discovery*), joista Pilkington on erottanut kaikkiaan 193 referointiesiintymää. Kahdeksan teoksista on julkaistu vuosina 2011 tai 2012, yksi vuonna 2003 ja yksi vuonna 1988. Teokset sijoittuvat luonnontieteiden alalle. Puolet niistä on tiedejournalistien ja puolet tutkijoiden kirjoittamia, mutta Pilkington ei erottele eri kirjoittajaryhmien tekstejä toisistaan analyysissa, koska ei ole havainnut niiden referoinnissa eroja (s. 58).

Pilkingtonin tutkimus on pitkälti laadullinen, ja pääpaino analyysissa on referoinnin funktioissa, mutta hän vertailee aluksi tilastollisesti oman aineistonsa profiilia Seminon ja Shortin (2004) korpus-tutkimuksen tuloksiin. Pilkingtonin referointikategorioiden nimeämistapa eroaa jossain määrin Seminon ja Shortin kategorioiden, mikä tekee vertailun seuraamisesta paikoin työlästä. Seminon ja Shortin ei-fiktiivinen aineisto koostuu sanoma- ja aikakauslehdistä ja (oma)elämäkertoista, mutta Pilkington löytää yhtäläisyyksiä sen ja oman aineistonsa eri referointikeinojen esiintymien välillä; molemmissa aineistoissa on esimerkiksi enemmän epäsuoria kuin suoria referoinnin muotoja (s. 66). Eroja alkaa kuitenkin ilmetä, kun siirrytään tarkastelemaan referoinnin kategorioiden funktioita.

Referoinnin funktioita narratiiveissa – ja niiden ulkopuolella

Analyysiluvuissa 4–6 Pilkington tarkastelee referoinnin funktioita aineistonsa sekä kerronnallisissa että muun tyyppisissä tekstijaksoissa. Narratiiveissa esiintyvän tutkijoiden referoinnin analyysi on jaettu kahteen lukuun, joista ensimmäisessä (luku 4) keskitytään referoinnin avulla luotuun dramatisointiin. Populaarissa tietokirjassa eri referoinnin muodot vaikuttavat saavan erilaisia tehtäviä kuin

fiktiossa: Esimerkiksi dramatisoivaa vaikutelmaa on perinteisesti pidetty erityisesti vapaan suoran esityksen ominaisuutena, mutta Pilkington osoittaa, että hänen tietokirja-aineistossaan dramatisointia luodaan myös puheaktin kuvausten avulla (s. 71–73). Toisaalta puheaktin esityksiin yhdistyy usein muitakin referoinnin muotoja, jotka yhdessä voivat luoda vaikutelman esimerkiksi puheenvuoro puheenvuorolta etenevästä tieteellisestä väittelystä, joka todellisuudessa on käyty tieteellisten julkaisujen sivuilla ja konferenssiesitelmien muodossa pitkän ajan kuluessa (s. 72, 74–77).²

Dramatisoinnin ohella tärkeä referoinnin funktio tietokirjojen narratiiveissa on esitellä niitä tutkijoiden ajatuksenkulkuja, jotka ovat johtaneet tieteellisiin läpimurtoihin ja keksintöihin. Tätä funktiota tarkastellaan luvussa 5. Fokus on siis ajattelun referoinnissa, jolla Pilkington on havainnut olevan etenkin tieteellisten hypoteesien esittelemisen funktio. Tällaisilla tieteellisiä ajatuskokeita ja ”mitä jos” -pohdintoja referoivilla jaksoilla ei Pilkingtonin mukaan kuitenkaan ole samanlaista funktiota kuin esimerkiksi Seminon ja Shortin (2004) tutkimassa ei-fiktioaineistossa, kuten journalistisissa teksteissä, joissa henkilön ajatuksia (etenkin vapaan epäsuoran esityksen keinoin) referoimalla pyritään ennen kaikkea auttamaan lukijaa eläytymään tämän kokemuksiin. (S. 94–97; ks. myös Kalliokoski 2005: 30–33.)

Tieteellisiä ilmiöitä ja hypoteeseja esitellään yleistajuisesti myös tutkijoiden puheen epäsuoran esityksen kautta. Yksi tyypillinen tapa Pilkingtonin aineistossa on selittää tieteellisiä ilmiöitä metaforien avulla, ja kun metafora esitetään tutkijalta referoituna, voidaan luoda kuvaa tutkijasta nokkelana sanailijana (s. 106–108).

2. Vrt. uutistekstin rakentuminen erilaisia referointikeinoja hyödyntävistä jaksoista (Kalliokoski 2005: 24–25).

Toisaalta myös tutkijan referointi suoran esityksen keinoin voi esittää hänet positiivisessa valossa osoittamalla, että hän osaa puhua tieteestä ymmärrettävästi (s. 110). Lisäksi suoralla esityksellä voi olla aiemmassakin tutkimuksessa havaittu uskottavuuden ja luotettavuuden luomisen funktio, kun asiantuntija päästetään tekstissä ääneen (s. 112). Kaikkea tätä voi Pilkingtonin mukaan pitää esimerkkinä tiedettä ylistävästä puhetavasta (*celebratory discourse*), jolla lukijalle pyritään luomaan tieteestä kaikin puolin myönteinen kuva (s. 115).

Tiedemyönteinen puhetapa on esillä myös kuudennessa luvussa, jossa referoinnin funktioita tarkastellaan populaarien tietokirjojen narratiivien ulkopuolella. Sen keinoja ovat esimerkiksi referoinnin kautta esitetty huumori sekä intertekstuaaliset viittaukset kaunokirjallisuuteen (s. 120–123). Siinä missä narratiivit antavat tutkijoista tiedekeskeisen kuvan, referointi narratiivien ulkopuolella laventaa kuvaa: sillä osoitetaan, että tutkijat keskustelevat muustakin kuin tutkimukseen liittyvistä asioista. Lisäksi narratiiveissa referoidaan lähinnä tutkijoita, kun taas niiden ulkopuolella ääneen päästetään myös muita tahoja, muun muassa lukija, josta seuraavassa lisää.

Fiktionalisoitu lukija kirjoittajan apuna

Pilkington esittelee luvun 6 lopussa (s. 129–138) käsitteensä fiktionalisoitu lukija (*fictionalized reader*).³ Tekstin kielellisten ja diskursiivisten valintojen, kuten modaalisuuden ja evaluoinnin ilmausten, kautta hahmottuva ja kirjoittajan lukija-oletuksia kuvastava tekstiin kirjoittuva lukija (*reader-in-the-text*, esim. Thompson & Thetela 1995) on tekstintutkijoille tuttu käsite. Pilkingtonin mukaan se ei

3. Samaista ilmiötä hän on esitellyt myös erillisessä artikkelissa, ks. Pilkington 2018.

kuitenkaan kuvaa nykyaikaisessa populaarissa tietokirjallisuudessa hyödynnettävää tekstiin kirjoittuvan lukijan muotoa: fiktionalisoitua lukijaa, jonka ääni pääsee tekstissä kuuluviin siinä missä tutkijankin (s. 130–131).

Pilkingtonin fiktionalisoitu lukija rakentuu tekstissä etenkin yksikön toisen persoonan referoinnin kautta, kuten puheen tai ajattelun suorasta esityksestä (esim. *Ensimmäinen ajatuksesi on: ”No, protonit törmäävät yhteen, Higgs ilmestyy.”* suom. EV) (s. 133–134, 136). Tekijä katsoo fiktionalisoidun lukijan olevan vain osin fiktiivinen ja edustavan oikeaa lukijaa (”only a semi-fictional representative of the audience”, s. 12). Toisaalla hän kuitenkin kutsuu tekstiin kirjoittuvan lukijan käsitettä oikean lukijan ”äänettömäksi varjoksi” ja esittelee fiktionalisoidun lukijan nimenomaan ”täysin fiktiivisenä” konstruktiona ja siten kirjoittajan keinona välttyä oikean lukijan odotusten ja reaktioiden arvailulta (s. 130–131). Itse tähdentäisin sitä, että tekstissä esiintyvä lukijahahmo – eksplisiittisistä puheenvuoroista tai implisiittisemmin kielellisistä valinnoista rakentuva, oikean lukijan reaktioita ennakoimaan pyrkivä tai ei – on aina tekijän konstruktio ja siten oikeasta lukijasta erillinen ilmiö.

Pilkington myös tarkastelee ”perinteistä” tekstiin kirjoittuvan lukijan käsitettä kuin se olisi jonkinlainen kirjoittajan työkalu ja sellaisena turhan rajoittava nykyaikaisen tietokirjoittamisen tarpeisiin. Käsitteäkseni *reader-in-the-text* rinnakkaiskäsitteineen on kuitenkin ensisijaisesti tekstianalyysin tarpeisiin vastaava ja tekstin dialogisuutta havainnollistava käsite – ei lukijasunnittelun väline, toisin kuin vaikkapa journalistisen sisällön tuottamisessa käytetty mallilukijan käsite (esim. Helle & Töyry 2008; ks. Virtanen, Rahtu & Shore 2018: 15).

Sen sijaan fiktionalisoitu lukija tuntuisi toimivan paremmin populaarin tietokirjallisuuden kirjoittajan työkaluna

kuin kovin tarkkana analyttisenä käsitteenä. Pilkington näkee fiktionalisoidun lukijan käsitteen heijastelevan nykyaikaisen tiedeviestinnän vuoropuheluhannetta: lukija ei ole vain tiedon kuulija tai vastaanottaja vaan osallinen tieteestä käydyssä keskustelussa (s. 132; ks. Väliverronen 2016: 134–135). Fiktionalisoidun lukijan avulla tekijä voi tarjota oikealle lukijalle yhdenlaisen näkökulman ja kokemusmaailman, ja se on siten sitouttamisen ja samaistuttavuuden luomisen keino (s. 135). Se, missä määrin ilmiö on hahmotettavissa uudelleenlaisiksi tekstiin kirjoittuvan lukijan muodoksi, lienee tulkintakysymys. Ehkä vielä fiktionalisoidun lukijan referointia enemmän tieteen popularisoinnin muutoksesta kertoo se, minkälaisia tälle projisoidut puheenvuorot voivat olla: lukijan ei oleteta vastaanottavan tietoa pureskelematta, vaan tämä voi esittää tutkija-kirjoittajalle myös arvioivia ja kyseenalaistavia kommentteja ja pyrkiä tasaveroiseen keskusteluun tutkijoiden kanssa (ks. s. 132–133; vrt. esim. Väliverronen 2016: 180).

Käytännön ohjeita popularisoijille

Luvussa 7 palataan teoksen alussa esitettyyn ajatukseen popularisoinnista tieteen PR-työnä; referoinnin eri muodot ja niillä luotu fiktionaalisuus ja dramatisointi ovat yksi keino rakentaa positiivista julkisuuskuvausta (s. 141–142). Yhteenvetoluvussa käännetään katse kuitenkin vielä yhteen tieteen popularisoinnin ilmiöön: evaluointiin. Myönteisen kuvan luomiseen kuuluu olennaisesti tieteen positiivinen arviointi, ja yhden luontevan esiintymisympäristön sille tarjoaa laborilainen kertomusmalli, johon evaluointi kuuluu elimellisesti (s. 144). Kertomusmuodon esiintuominen teoksen kalkkiviivoilla johdattaa lukijan teoksen lopun liitteeseen, jossa esitellään tutkimustulosten käytännön sovelluksia. Liite on suunnattu ”kirjoittajille, jotka haluavat luoda

kiinnostavia hahmoja, hyödyntää kertomustekniikoita ja esittää tiedeyhteisön työn positiivisessa valossa” (s. 151; suom. EV).

Liitteessä kerrataan teoksen keskeisiä tutkimustuloksia sen kannalta, miten referoinnin eri muodoilla rakennetaan eläviä ja vetoavia hahmoja tiedettä popularisoiviin teksteihin. Tämän jälkeen luodaan kuitenkin katsaus myös Labovin (1972) ja Hoeyn (2001) näkemyksiin kertomuksen rakenteesta ja siihen, miten referointi kertomuksen eri kohdissa auttaa välittämään positiivista kuvaa tieteestä (s. 161–174). Teorian ohessa on lukuisia havainnollistavia tekstikatkelmia, mutta kovin käytännönläheiseksi yleistajuistamisen oppaaksi liitettä ei voi luonnehtia. On myös kyseenalaista, löytävätkö tieteen popularisoijat tämän lingvististä tutkimusta edustavan kirjan loppuun piilote-tun ohjeistuksen.

Kokonaisuutena teos antaa kattavan kuvan referoinnista ja sen funktioista tiedettä popularisoivissa tietoteoksissa. Analyysi on yksityiskohtaista, ja eri referointimuodoille löydetään hienosyisiä merkityksiä, mutta joidenkin esimerkkien tekstiyhteyttä olisi voinut avata enemmänkin, jotta lukija voisi paremmin arvioida analyysin osuvuutta. Teoksessa myös esitetään, että fikionalisoitu lukija helpottaisi tieteellisen tiedon välittymistä ja sen ymmärtämistä, mutta käsittääkseni minkäänlaista lukukokemuksista tehtyä reseptioanalyysia ei ole näiden väitteiden takana (ks. s. 139–140). Oikean lukijan kokemuksista tehdäänkin ajoittain turhan uskaliaita tekstianalyttisiä olet- tamuksia.

ELINA VITIKKA
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Kirjoittaja on suomen kielen väitöskirjatutkija
Helsingin yliopistossa.

Lähteet

- FLUDERNIK, MONIKA 1996: *Towards a 'natural' narratology*. New York: Routledge.
- HELLE, MERJA – TÖYRY, MAIJA 2008: Mallilukijasta muutoksen työkalu? – *Tiedotustutkimus. Journalismikritiikin vuosikirja*. <http://journalismikritiikki.wordpress.com/verkkoartikkelit/mallilukijasta-muutoksen-tyokalu/> (10.9.2020).
- HOEY, MICHAEL 2001: *Textual interaction. An introduction to written discourse analysis*. London: Routledge.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2005: Referointi ja moniäänisyys kielenkäytön ilmiönä. – Markku Haakana & Jyrki Kallio- koski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 9–42. Helsinki: Suomalaisen Kirjalli- suuden Seura.
- LABOV, WILLIAM 1972: *Language in the inner city. Studies in the Black English vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- LEECH, GEOFFREY N. – SHORT, MICK 2007 [1981]: *Style in fiction. A linguistic introduction to English fictional prose*. 2., uudistettu painos. London: Longman.
- PILKINGTON, OLGA A. 2018: The fictional- ized reader in popular science. Reader engagement with the scientific commu- nity. – *Text & Talk* 38 s. 753–773. <https://doi.org/10.1515/text-2018-0022>.
- SAIKKONEN, SAMPSA – VÄLIVERRONEN, ESA 2013: Popularisoinnista osallista- vaan tiedeviestintään. Kriittinen arvio ”demokraattisesta” käänteestä. – *Yhteis- kuntapolitiikka* 78 s. 416–424.
- SEMINO, ELENA – SHORT, MICK 2004: *Corpus stylistics. Speech, writing and thought presentation in a corpus of English writ- ing*. London: Routledge.
- SHORT, MICK 2007: Thought presenta- tion twenty-five years on. – *Style* 41 s. 225–241.
- 2012: Discourse presentation and speech (and writing but not

- thought) summary. – *Language and Literature* 21 s. 18–32. <https://doi.org/10.1177/0963947011432049>.
- SKOV NIELSEN, HENRIK – PHELAN, JAMES – WALSH, RICHARD 2015a: Ten theses about fictionality. – *Narrative* 23 s. 61–73. <https://doi.org/10.1353/nar.2015.0005>.
- 2015b: Fictionality as rhetoric. A response to Paul Dawson. – *Narrative* 23 s. 101–111. <https://doi.org/10.1353/nar.2015.0000>.
- THOMPSON, GEOFF 2001: Interaction in academic writing. Learning to argue with the reader. – *Applied Linguistics* 22 s. 58–78.
- THOMPSON, GEOFF – THETELA, PULENG 1995: The sound of one hand clapping. The management of interaction in written discourse. – *Text* 15 s. 103–127. <https://doi.org/10.1075/etc.5.1.05tho>.
- VIRTANEN, MIKKO T. 2020: Kertomukset mediassa ja tietokirjallisuudessa. Kielen ja kirjallisuudentutkimuksen yhteisellä alueella. – Mikko T. Virtanen, Pirjo Hiidenmaa & Jyrki Nummi (toim.), *Kertomuksen keinoin. Tarinallisuus mediassa ja tietokirjallisuudessa* s. 7–19. Helsinki: Gaudeamus.
- VIRTANEN, MIKKO T. – RAHTU, TOINI – SHORE, SUSANNA 2018: Kirjoitetun vuorovaikutuksen moninaisuus ja erityisyys. – Toini Rahtu, Susanna Shore & Mikko T. Virtanen (toim.), *Kirjoitettu vuorovaikutus* s. 9–38. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VÄLIVERRONEN, ESA 2016: *Julkinen tiede*. Tampere: Vastapaino.

Kääntäjän vaistomaiset ratkaisut ja myöhempi ymmärrys

Kersti Juva: *Löytöretki suomeen*. Toinen, tarkistettu painos. Kirjokansi 223. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2019. 413 s. ISBN 978-951-858-104-1.

Englanninkielisen kaunokirjallisuuden suomentajana ansioitunut Kersti Juva koostaa havaintonsa suomen kielestä, erityisesti sen kieliopista, uuteen teokseensa, jonka hän on nimennyt metaforisesti löytöretkeksi. Retkellä hän tarkastelee omaa elämäntyötään ja erityisesti suomenoksiaan 40:stä eri teoksesta, joista varhaisimpia ovat Tolkien-käännökset 1970-luvun alusta.

Kirja jakautuu kuuteen lukuun, joiden teemoina ovat virke, sanajärjestys, aika, modaalisuus, subjekti ja pronomini- viittaukset. Teoksen alussa annetaan pääotsikot kattava lyhyt sisällysluettelo, mutta kirjan lopussa on myös lukijalle hyödyllisempi alaluvut sisältävä luettelo.

Yli nelisataasivuinen teos keskittyy esimerkkeihin, joissa annetaan ensin alkutekstin katkelma, sitten mahdollinen raakakäännös ja viimeisenä lopullinen käännös. Esimerkeissä on painotettu tapauksia, joissa suomennos ei suoraan jäljittele alkutekstiä. Juva ei puhu käännöstieteilijöiden tavoin suomen kielen uniikkiaineista (esim. Tirkkonen-Condit 1993, 2005), mutta sellaisia hän selvästi haluaa lukijalle esitellä. Apuna teoksensa rakentamisessa Juva kertoo käyttäneensä *Isoa suomen kielioppia* (ISK 2004).

Johdannossa Juva avaa lukijalle teoksensa ratkaisuja ja tulee samalla esitelleeksi myös käännöstyönsä keskeisiä periaatteita. Hän kertoo tavoitelleensa kaunokirjallisten teosten avaamista suomenkieliselle lukijalle siten kuin alkuteksti avautuu englanninkieliselle: jos alkutekstin kieli on monimutkaista, myös suomennos saa olla sitä.